

AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS HELYZETE, KILÁTÁSAI NÉHÁNY BÁCS-KISKUN MEGYEI GAZDASÁG PÉLDÁJÁN KERESZTÜL

THE SITUATION OF LIVESTOCK PRODUCTION, ITS PROSPECTS THROUGH THE EXAMPLES OF A FARM IN BÁCS-KISKUN COUNTY

Verba Hanna Krisztina¹, Kőszegi Irén^{2*}

¹vidékfejlesztési agrármérnöki szakos egyetemi hallgató, Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar

²főiskolai docens, Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar
<https://doi.org/10.47833/2022.1.AGR.003>

Kulcsszavak:

állattenyésztés
kockázati tényezők
takarmány- és terményárak
alakulása
jövőbeli kihívások

Keywords:

animal husbandry
risk factors
changes of feed prices
future

Cikktörténet:

Beérkezett 2022. január 28.
Átdolgozva 2022. április 4.
Elfogadva 2022. április 10.

Összefoglalás

Magyarországon az állattenyésztés az 1980-as években még a mezőgazdaság húzóágazataként említhető, a termelési értékének 55-60%-os részesedésével. Az 1990-es évek végére ez az arány megfordult és a növénytermesztés került túlsúlyba [6.; in.: 2]. Jelen kutatásunk arra próbál rávilágítani, hogy hogyan látják az állattenyésztők a jelenlegi helyzetüket, milyen problémákkal, nehézségekkel kell szembenézniük, milyen tényezők vannak befolyással a gazdaságuk jövőjére. Összesen hat állattenyésztéssel foglalkozó gazdához látogattunk el, a kutatás módszere a mélyinterjú volt.

Abstract

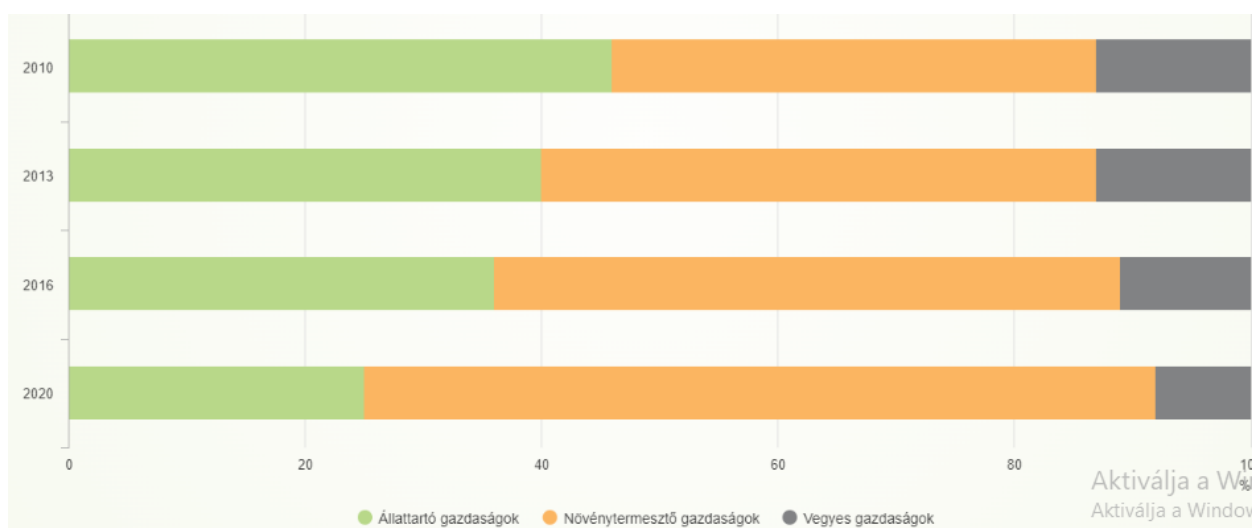
In Hungary, animal husbandry can be mentioned as the driving force of agriculture in the 1980s, with a share of 55-60% of its production value. By the end of the 1990s, this proportion had reversed and crop production had predominated [6; in: 2]. Our present research focus on how livestock farmers see their current situation, what problems and difficulties they face, and what factors have an impact on the future of their farms. We visited a total of six livestock farmers, the research method was an in-depth interview.

1. Bevezetés

Magyarországon az állattenyésztés az 1980-as években még a mezőgazdaság húzóágazataként említhető, a termelési értékének 55-60%-os részesedésével. Az 1990-es évek végére ez az arány megfordult és a növénytermesztés került túlsúlyba [6.; in.: 2]. A rendszerváltás utáni évek legnagyobb vesztesei az állattenyésztési ágazatok voltak, ekkor vette át a

* Kapcsolattartó szerző. Tel.: +36 20 515-1199
E-mail cím: koszegi.iren@kvk.uni-neumann.hu

növénytermesztés a vezető szerepet. A bruttó kibocsátáshoz 2003-ban még 41%-al járult hozzá az állattenyésztés, majd Magyarország uniós csatlakozása óta ez az arány 34%-ra csökkent [8]. A KSH 2020-ban végzett Általános Mezőgazdasági Összeírása alapján a gazdaságok kétharmada elsősorban növénytermesztéssel foglalkozott, ami jelentős változást mutat 2010-hez képest, mert akkor az állattartás és a növénytermesztés aránya még 46–41% volt [9]. 2010-hez képest az állattartó gazdaságok aránya 46%-ról 25%-ra csökkent. Ezzel párhuzamosan a vegyes profilú gazdaságok száma is mérséklődött, és nőtt a specializáció (1. ábra) [9]

1. ábra: A gazdaságok megoszlása legfőbb tevékenységi típusuk alapján

Forrás: [9]

Ezen számok is alátámasztják Popp és munkatársai [11] megállapítását, miszerint az állattenyésztés részaránya a mezőgazdaság kibocsátásában folyamatosan hanyatlik Magyarországon. A folyamatot tovább erősíti, hogy 2021-ben a takarmányok világszerte 30-50%-kal drágultak, ami további súlyos terheket ró az állattenyésztő gazdákra és az állattenyésztés kilátására, jövőjére [10].

2. Irodalmi áttekintés

2.1. Az állattenyésztés helyzete, az állatállomány alakulása Magyarországon

A rendszerváltás utáni években a korábbi stabil piacok elvesztése az állattenyésztést érzékenyen érintették. Az 1989-ben kezdődő rendszerváltozást követően jelentősen megváltozott a mezőgazdaság hazai helyzete. Az 1990-es éveket követően az állattenyésztési ágazatokra általánosan jellemző az állatlétszám csökkenése, a kibocsátás visszaesése. A magántulajdon vált meghatározóvá, a régi nagyüzemek felbomlottak vagy jelentősen átalakultak. A lakosság jelentős része kárpótlás útján termőföldre jutott, a megszűnt munkahelyük, illetve jövedelmük kiegészítése céljából sokan mezőgazdasági tevékenységgel kezdtek el foglalkozni. Az állatállomány csökkenése következtében a mezőgazdasági területek földhasználata is átalakult [3]. Az EU tagállamaiban az állattenyésztési ágazatok szinte töretlenül fejlődtek, addig a hazai állattenyésztés lefelé vezető pályára kényszerült [12].

A 2000-ben végzett Általános Mezőgazdasági Összeírás adatai alapján Magyarországon 968 ezer gazdaság működött, melyből 959 ezer egyéni gazdaság, 8400 társas vállalkozás volt [5]. Az egyéni gazdaságok számának csökkenésével együtt jellemző 2000 és 2013 között a növénytermesztő gazdaságok arányának növekedése (40%-ról 52%-ra), ami a vegyes gazdaságok arányának visszaszorulásával járt együtt (38%-ról 27%-ra) és az állattartó gazdaságok kismértékű

csökkenése (22%-ról 21%-ra) is megfigyelhető volt [7;13]. 2020-ban a KSH 234 ezer gazdaságról gyűjtött adatot. 2010 óta a gazdaságok száma kétharmadára csökkent, ami azt jelenti, hogy ekkor több mint 350 ezer gazdaság volt Magyarországon. 2013-ban megközelítőleg 297 ezer gazdaság, míg 2016-ban valamivel több, mint 273 ezer működött [9].

Az állattartás jövedelmezőségének a romlása, az értékesítési gondok az állattartó gazdaságok és ezzel együtt az állatállomány jelentős csökkenését eredményezik továbbra is. Szarvasmarha állományunk az 1990. évi 1 571 ezer darabról 2004. augusztusára 728 ezer darabra, ezen belül a tehénlétszám 630 ezerről 342 ezerre, a sertésállomány 8 millióról 4 millió 382 ezerre csökkent. Kiseb mértékű volt a létszámcsökkenés a tyúkfélék esetében, ahol ez az érték 4 % körüli volt.

Az állatállomány nagysága a 2011. évben elmaradt a 2010. évitől, csak a szarvasmarha állomány gyarapodott mérsékelten, 698 ezer darab szarvasmarhát regisztráltak ebben az évben Magyarországon. A kismértékű emelkedés a tej-és marhahúsárak kedvező alakulásával hozható összefüggésbe. Emellett a külföldi - főként törökországi, horvátországi - tenyész- és vágóállat kereslet kedvezett az állatlétszám növekedésének, így elsősorban a húshasznú állomány növekedésére lehet számítani továbbra is [14]. A szarvasmarha-állomány 64%-át gazdasági szervezetek, 36%-át egyéni gazdaságok tartották. Elsősorban az egyéni gazdaságok állománya bővült (6%-kal), a gazdasági szervezeteké lényegében nem változott. A tehénállomány 328 ezer darab volt 2011-ben, ami 6%-kal több mint egy évvel korábban [6]. 2020. december 1-jén 933 ezer szarvasmarhát tartottak a gazdálkodók, 2,6%-kal többet, mint az előző év azonos időpontjában, és 2011 óta folyamatos egyedszám gyarapodás figyelhető meg. Az ágazatra továbbra is pozitív hatást gyakorolt a kedvező nemzetközi piaci helyzet, valamint a támogatási rendszer is. Az élő szarvasmarha jelentős hányada továbbra is exportra került. A tehénállomány (414 ezer) összességében alig változott, de folytatódott a húshasznú állomány (188 ezer darab) emelkedése.

A sertésállomány az elmúlt évek tendenciáját követve tovább csökkent, az állomány éppen meghaladta a 3 millió darabot, ez 4%-kal kevesebb az előző évinél. A 2006-2010. évek átlagát tekintve az állomány csökkenése 10%-nál is nagyobb. A visszaesés a gazdasági szervezeteket jellemezte, ott 7%-kal csökkent a sertések száma, az egyéni gazdaságokban ellenben – 2003 óta először – enyhe növekedés volt megfigyelhető. A kisüzemi sertéstartás romló jövedelmezőségére utal, hogy az egyéni gazdaságokban az állomány drasztikusan csökkent az elmúlt időszakban. A 2002-ben megfigyelt állomány 36%-ára esett vissza az állatlétszám 2011-ben, miközben a gazdasági társaságok a jelentős ingadozások mellett is közelítik a 2000-es évek elején mért adatokat. Az egyéni gazdaságok az EU-csatlakozás előtt, 2003 decemberében még az ország sertésállományának 46%-ával, 2011 telén már csupán 29%-ával rendelkeztek. A 210 ezres kocaállomány 4%-kal maradt el az egy évvel korábitól [6]. A sertéstartás jövőképét az is árnyalja, hogy míg a korábbi évtizedekben a kedvező keresleti és árhatások következtében megélnékült a sertéstartási kedv, addig az elmúlt 6-8 évben már nem voltak megfigyelhetők élénkülő szakaszok, a kedvezőbb piaci és árhatásokra a termelők legfeljebb a kivágások elhalasztásával válaszoltak. Ez figyelhető meg 2011-ben is, az év utolsó felében tapasztalt rendkívüli áremelkedés csupán a takarmányárak emelkedését követte, a sertésállományra nem gyakorolt kedvező hatást. A sertésállomány nagysága közel 2,9 millió volt 2020. december 1-jén, a 2019. év azonos időpontjához képest 8,2%-kal emelkedett, és nőtt az anyakocák száma (164 ezer) is.

A juhállomány közel 1,1 millió darab volt 2011-ben, az összlétszámot tekintve 7%-kal, ezen belül az anyajuhok száma 1%-kal csökkent 2010-hez képest. A juhállomány 87%-át egyéni gazdaságok, 13%-át gazdasági szervezetek tartották 2011-ben [6]. 2020. december 1-jén a juhállomány 944 ezer, az anyajuhok száma 754 ezer volt, előbbié 11%-kal, utóbbié 3,5%-kal maradt el az egy évvel korábitól. A hazai mérsékelt kereslet mellett az ágazat jelentős exporttal számol.

A baromfiállomány 1%-kal volt kevesebb, mint 2010-ben, azaz 41,7 millió darab volt. A tyúkok száma 2020-ban 28,9 millió darab volt, mely 2,5%-os növekedést jelent az előző évihez képest. Hazánkban 2020 elején újra felütötte fejét a madárinfluenza, amely elsősorban a kacsá- és

* A 2020. évben gyűjtött adatok összehasonlíthatósága érdekében a KSH újraszámította az új gazdaságküszöböt a 2010. évi teljes körű, továbbá a 2013. és a 2016. évi gazdaságszerkezeti összeírások adatait. Ezt követően az adatok az átszámított küszöbértéket figyelembe véve kerültek feltüntetésre (2010; 2011; 2016 év adatai).

lúdállományt érinti a felmérés időpontjában is. A kacsállóomány 3,0 millióra, a lúdállomány pedig 800 ezer darabra esett vissza. A pulykaállomány 3,7%-kal nőtt, mely 2,7 millió állatot jelent.

1. táblázat: Állatállomány alakulása Magyarországon (ezer db)

Megnevezés	2011-2015. évek átlaga	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
<i>december 1-jén, ezer db, összes gazdaságban</i>						
Szarvasmarha	772	852	870	885	909	933
<i>melyből: tehén</i>	348	383	395	403	412	414
Sertés	3029	2907	2870	2872	2634	2850
<i>melyből: koca</i>	200	177	172	178	155	164
Juh	1179	1141	1146	1109	1061	944
Tyúk	31072	32027	31844	30658	30874	28888

Forrás: [1]

3. Anyag és módszer

3.1. A meglátogatott gazdaságok rövid bemutatása

Kutatási módszerként a személyes interjúk készítését választottuk, ezért ellátogattunk néhány állattenyésztő gazdához. A megkérdezett gazdaságok elég széleskörűek állatfaj, egyedszám, gazdasági forma, üzemméret és elhelyezkedés területén (2. táblázat).

2. táblázat: A megkérdezett gazdaságok állatfajai és a gazdasági formájuk

Gazdaságok megnevezése	Állatfaj megnevezése	Gazdasági forma
1. gazdaság	<i>emu, nandu, láma</i>	<i>őstermelő</i>
2. gazdaság	<i>szarvasmarha</i>	<i>őstermelő családi gazdaság</i>
3. gazdaság	<i>juh</i>	<i>őstermelő családi gazdaság</i>
4. gazdaság	<i>kacsa, liba, sertés</i>	<i>kft.</i>
5. gazdaság	<i>szarvasmarha, sertés</i>	<i>őstermelő</i>
6. gazdaság	<i>broiler csirke</i>	<i>kft.</i>

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

Az első meglátogatott gazdaság 1936 óta működik. A gazda őstermelőként 2006-ban kezdte el az emutartást. Elhelyezkedést tekintve Bács-Kiskun megyében, Felsőlajoson található. Üzemméretét tekintve 12 hektár termőföld van a tulajdonában. A gazdaságban 250 futómadár található, melyből 230 emu és 20 nandu, valamint van 8 láma is.

A második megkérdezett egy testvérpár volt, akik 1990 óta működtetnek egy tehenészetet, családi gazdaság keretein belül. Gazdaságuk Bács-Kiskun megyében, Ladánybenén található. 180 hektár saját termőföld van a gazdaság tulajdonában és a tejelő szarvasmarhák száma 200-220 db.

A harmadik válaszadó 1986-ban kezdett el állattenyésztéssel foglalkozni, mint juhtenyésztő. Az első két interjúalany mellett, ő is Bács-Kiskun megyében, Uszódon gazdálkodik. 150 hektár termőföld- és 1157 darab juh gyarapítja a gazdaságot.

A negyedik üzem tulajdonosa 2004 óta gazdálkodik. A gazdaság hizott kacsá, hizott liba és sertés előállításával is foglalkozik. Saját területe mintegy 100 hektár, ahol megtalálható egy 9000 férőhelyes hizlalda, emellett a kacsák egyedszáma 700-750 ezer/év, a libáé pedig 150-200 ezer/év.

Az ötödik gazda 2010 óta foglalkozik mezőgazdasággal, mint szarvasmarha és sertés tenyésztő. Családi gazdaság keretein belül végzi tevékenységét, szintén Bács-Kiskun megyében, Kiskunfélegyházán, 12 hektár termőfölddel a tulajdonában. A szarvasmarha körülbelül évente 9 vágóállat és 5 darab húshasznú tehén, melynek szaporulatait külföldre értékesítik. Nem csak hizlalás, hanem malacnevelés és értékesítés is folyik a gazdaságban. A kocák száma körülbelül 15 darab. Évente körülbelül 250 darab malac és mintegy 40 hizó kerül értékesítésre.

Az utolsó megkérdezett gazdaság tulajdonosa 1991-ben kezdett el baromfitartással foglalkozni, ezen belül is broiler csirkékkel. Kft. formájában működteti a telepet Jász-Nagykun-Szolnok megyében, Mezőtúron. E gazdaság 55 hektár termőföldet birtokol és 40 ezer broiler csirke évente az állomány.

Elhelyezkedésüket tekintve a gazdaságok többsége (5 gazdaság) Bács-Kiskun megyében, egy pedig Jász-Nagykun-Szolnok megyében található.

3.2. Módszer

Adatgyűjtési módszerként az elsődleges piackutatási eljáráson belül az interjúkészítést választottuk.

Az interjú készítése személyesen előre egyeztetett időpontban történt 2021. június és szeptembere között. Összesen hat gazdaság vállalta a beszélgetést, melyek körülbelül 60-80 percet vettek igénybe, a telephely körbejárásával együtt összesen megközelítően 120 perc volt. A kérdések a struktúrlált interjúkészítés szabályai szerint lettek összeállítva, előzetesen megírva.

4. Eredmények

Az eredmények fejezetben ismertetjük a válaszadó gazdaságok tevékenységét, a megalakulásukat, fő profiljukat, az üzemméretet. Kitérünk a megkérdezettek a pályázati lehetőségeikre, az állategészségügyi szabályozásra, valamint a jelenlegi nehézségekre és a jövőbeni kilátásokra.

4.1. A gazdaságok rövid bemutatása

A 3. táblázatban összefoglaltuk a megkérdezett állattenyésztő gazdaságok egy-egy főbb, a dolgozat szempontjából releváns információit.

3. táblázat: Az interjú szempontjából releváns kérdések

	<i>Mi a fő profil?</i>	<i>Mikor alakult? Vannak-e családi hagyományok?</i>	<i>Mekkora a gazdaság mérete?</i>	<i>Van-e pozitív jövőképe?</i>	<i>Állategészségügyi szabályozás megfelelő-e?</i>
1. gazdaság	<i>emutartás (nandu, láma)</i>	<i>1983 Igen, nagyszülők által</i>	<i>12 hektár 8 láma, 250 futómadár ebből 20 nandu</i>	<i>Van</i>	<i>Részben</i>
2. gazdaság	<i>tejelő tehenészet</i>	<i>1990 Igen, szülőktől</i>	<i>180 hektár 200-220 szarvasmarha</i>	<i>Nincs</i>	<i>Nem</i>
3. gazdaság	<i>juh</i>	<i>1986, Igen, édesapától</i>	<i>150 hektár 1157 juh</i>	<i>Részben</i>	<i>Igen</i>
4. gazdaság	<i>liba, kacsa, sertés</i>	<i>2004 Nincsenek családi hagyományok</i>	<i>100 hektár Családi birtok 4400 férőhelyes</i>	<i>Nincs</i>	<i>Igen</i>
5. gazdaság	<i>szarvasmarha (húsmarha), sertés</i>	<i>2010 Igen, szülők és nagyszülők által</i>	<i>12 hektár Szarvasmarha: 14 darab Sertés: 300</i>	<i>Részben</i>	<i>Igen</i>
6. gazdaság	<i>broiler csirke</i>	<i>1991 Igen, édesapja és nagyszülők által</i>	<i>55 hektár 40 ezer broiler</i>	<i>Igen</i>	<i>Igen</i>

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés

Első interjúalany (1. gazdaság) 2006-ban kezdett bele az emuk tartásába, viszont a gazdasághoz tartozó terület 1936 óta a család tulajdonában van, azóta folyik a területen gazdálkodás. A tulajdonos 1983-ban kezdte meg az önálló mezőgazdasági tevékenységet, mint dísznövény kertész.

A második gazdaság (2. gazdaság) tejelő szarvasmarha tartással foglalkozk. Egy testvérpár, akik családi gazdaságként működtetik gazdaságukat. Szüleik is mezőgazdaságból éltek, 1976-ban kezdtek el marhatenyésztéssel foglalkozni. Édesapjuk az egykori termelőszövetkezettől bérelte az ott álló istállót, melyet 1990-ben volt lehetősége megvásárolni. Ekkor kezdődött el az állomány bővítése és a termőföldvásárlás.

A következő gazda (3. gazdaság) is a helyi termelőszövetkezet juhállományának felszámolása után 1986-ban még gyerekként édesapja mellett ismerkedett meg az állattenyésztéssel. 1995-ben 600 anyajuhval rendelkeztek, ekkor azonban következett számára egy válaszút, hogy marad-e a családi gazdaságban vagy más hivatás választ. Megítélése szerint jó döntést hozott, hiszen a család után a legfontosabb dolog az életében a munkája, az állattenyésztés. Fontosnak tartja, hogy a juhászattal párhuzamosan fejlesztenie kell a növénytermesztést így, a földterületek vásárlása mellett a gépek modernizálását is megkezdte. 2001 óta folyamatosan bővül a fajtaállomány, annak érdekében, hogy jó termelési tulajdonságokat örökítő egyedeket tudjanak tenyészteni, folyamatosan új kihívásokat keresve a piaci igények figyelembevételével. Elsőként 2009 berrichon du cher juhokat vásárolt. Mára ez a fajta az egyik legnépszerűbb az országban. A tenyészállatok kereslete tovább nőtt, így ile de france-al bővült az állománya. Minden egyes egyed Franciaország legjobb tenyészteteiből származik. Évente körülbelül 150 minősített kos kerül eladásra hazai- és külföldi piacokon azzal a céllal, hogy a vásárlóknak a legjobb genetikát biztosítsák. Neki, mint tenyésztőnek a legjobb reklám az elégedett vásárló.

A megkérdezett interjúalanyok között a legnagyobb üzemméretű gazdálkodó Kft. formában működik (4. gazdaság). A vállalkozás 2004. május 4-én jött létre. Ezt megelőzően 1994-től, mint magánvállalkozó végezte tevékenységét. A kft. ügyvezetője alapképzettségét tekintve is mezőgazdász. A vállalkozása megindítása előtt is mezőgazdasággal foglalkozott fő tevékenységként. Korábbi munkaviszonyának megszűnése után a helyi termelőszövetkezetnél, mint magánvállalkozó folytatta munkáját.

A következő interjúalany (5. gazdaság) is gyerekkorától kezdve kötődik a mezőgazdasághoz. Vállalkozását 2010-ben indította, tehát a kutatás során meglátogatott gazdaságok közül ez az üzem a legfiatalabb.

Az utolsó megkérdezett gazdaság (6. gazdaság) tulajdonosa 1991-ben kezdett el baromfitartással foglalkozni, édesapja nyomdokait követve, hiszen ő is mezőgazdasággal foglalkozott. A rendszerváltást követően a család megvásárolta azt a területet, amely ma csirketelepként funkcionál. Ezt megelőzően marhatartásra alkalmas hely volt, két istállóval. Később átalakították úgy, hogy baromfitelepeknek megfeleljen. Emellett épült még egy harmadik istálló - a meglévő kettő mellé-, ami már kifejezetten baromfitartásra alkalmas.

Az, hogy miért is döntöttek amellet a megkérdezettek, hogy mezőgazdaságból keresik a kenyerüket eltérő okok voltak: az emufarm tulajdonosa nagy lehetőséget látott a tevékenységben. A tehenészetben dolgozó testvérpár öröklött tulajdonságként nevezete meg a motivációt, szinte gyermekkoruk óta erre biztatták őket a szüleik. A juhtenyésztő gazda is beleszületett a gazdaságba és bár állatorvos szeretett volna lenni, dönteni kényszerült, hogy tovább viszi-e édesapja gazdaságát vagy az orvosi pályát választja. Az előbbi mellett döntött, hiszen nem munkaként, hanem hivatásként tekintett az állattenyésztésre. A kft ügyvezetője mindig is ezzel foglalkozott és szerette volna továbbvinni az édesapja által létrehozott gazdaságot, egyéb opció nem is kínálkozott munkahelye megszűnése után. Az állatok mellett nőtt fel, így az irántuk való elköteleződése és tisztelete nem is volt kérdéses számára. Egyetlen válaszadó van, aki nem főtevékenységként folytatja a szarvasmarha- és sertés tenyésztést, számára kiegészítő jövedelemszerzés a mezőgazdaság, hiszen mellette 8 órában dolgozik.

Összességében elmondható, hogy a megkérdezett gazdák szinte mindannyian rendelkeznek családi hagyományokkal, a mezőgazdaságban nőttek fel, a szülők által létrehozott gazdaságokat viszik tovább.

4.2. A gazdaságokra vonatkozó kérdések kiértékelése

Az első interjúalany 12 hektár területtel rendelkezik, mely majdnem teljes egészében fenyő- vagy akácerdő. 250 futómadara van ebből 230 emu és 20 nandu. Ezen felül még 8 láma is a gazdaság része. A lámák csak hobbi célból vannak, a madarak jelentik a fő bevételi forrást. Éppen azért választotta ezeket az állatokat, mert szinte lehetetlen volt őket beszerezni a 2000-es években, viszont látta abban a lehetőséget, hogy sokkal népszerűbb is lehet a tartásuk. 2006-ban kezdett emuk tartásába, majd 2012-ben nandukkal is bővült az állomány. A beszerzésüket megelőzte egy részletes kutató munka és felkészülés.

A testvérpár a következőket felelte erre a kérdésre: bérleményekkel együtt 180 hektár területet művelnek, és 200-220 tehén van a telepükön. Az első kérdésben már említett felvetések miatt, a családi hagyományok követése okán döntöttek a marhatenyésztés mellett.

A harmadik gazda állománya 1157 juh, melyből: 725 anya, 110 jerke, 35 tenyészkos, 200 bárány, 87 növendék kos. Minden általa tenyésztett egyed törzskönyvi minősítéssel rendelkezik. Évente 157 db tenyészkost tud értékesíteni, és közel 100-200 jerkét. A családi gazdaság foglalkozott fejős tehennel is, de ez nagyon munkaigényes, így a kevésbé kötött juhtenyésztést választotta. Körülbelül 150 hektár termőfölddel rendelkezik, melynek egy negyed része lucerna, a többi pedig takarmánynövény. Régen csak az állatok takarmányozására elegendő mennyiség volt, ma már értékesít is belőle.

A soron következő mezőgazdasági szervezetnek nincs saját földterülete, mert ezt a törvény nem engedi, ezért csak, mint magánszemély rendelkezik körülbelül 100 hektár körüli termőterülettel. Ilyen módon közvetlen takarmánytermesztéssel a saját állataik részére nem foglalkoznak. A kérdés második fele, hogy miért éppen ezeket az állatfajokat választotta: azért, mert kezdettől fogva hízott liba és hízott kacsá tenyésztéssel foglalkozott a termelőszövetkezetnél. A sertéstartás pedig onnan

jött, hogy 2014-ben a fia létesített egy - jelenleg is meglévő- sertéstelepet. 2014-ben épült egy 2520 férőhelyes hizlalda ami, 2021-ben további 4400 férőhellyel bővült. Így lett közel 9000 férőhelyes, ami a meglévő koca állománynak a szaporulatát hizlalásra lefedi. 2019-ben egy 670 férőhelyes malacnevelő létesítése is megvalósult. Most 20-21 ezer darab körüli hízó sertés kibocsátást várnak évente. Sajnos a pozíciója rendkívül rossz: a takarmány árak emelkedtek a végtermékek visszaestek, mindez hatalmas veszteséget hozott a gazdaságuknak. A liba és a kacsa helyzete talán nem mondható ennyire rossznak, de ott is a takarmány ára majdnem megduplázódott tavaly ősz óta, a hízott- kacsa és liba felvásárlási ára 20-25%-ot emelkedett. A liba egyedszáma jelenleg 150-200 ezer/év, korábbi években ennek a duplája volt. 2017-es madár influenza után emelkedett a termelés, 2018-ban kimagasló volt, 2019 tavaszától kezdve visszaesett. 2020-ban tavaly szeptemberben még tartott a madár influenza. A kacsa egyedszáma 700-750 ezer közötti, ez a létszám nem esett olyan mértékben vissza, mint a libáé.

A kisüzemi gazdaságban szarvasmarhákat és sertéseket tartanak, a termőterület körülbelül 12 hektár. A szarvasmarha körülbelül évente 9 vágóállat és 5 darab húshasznú tehén, melynek szaporulatait eladják külföldre. Nem csak hizlalás, hanem malacértékesítés is folyik a gazdaságban. Évente a kocák száma átlagosan 15 darab. Körülbelül 250 darab malac és mintegy 40 hízó kerül értékesítésre egy gazdasági évben. A húsmarhákat a támogatások miatt tartja.

Az utolsó gazdaság tulajdonában 55 hektár termőföld van, az egyedszámot tekintve 40 ezer broiler csirkét nevel.

Az interjú során azt is vizsgáltuk, hogy a növénytermesztés hogyan hat az állattenyésztésre a gazdák véleménye szerint.

Az emutartó gazda szerint legnagyobb hatással kétségkívül a növénytermesztés van a gazdaságára, hiszen a takarmány árak befolyásolhatják a teljes év pénzügyi eredményét. Magas gabonaárak mellett nagyobb anyagi ráfordítást kell biztosítaniuk az állatok tartásához.

A következő megkérdezett elmondása szerint, az állattenyésztők versenyben állnak az etanol gyárakkal a beszerzendő kukorica miatt. Mindkét iparágban óriási szüksége van a terményre, viszont részben a tőkeerős gyárak kiváló fizetőképességének köszönhetően a takarmány ára rendkívül magas lett. Tovább nehezíti a helyzetüket, hogy a műtrágya- és vetőmagárak is drágulásnak indultak. Ezzel párhuzamosan az értékesítési, felvásárlási árak stagnálnak.

Harmadik megkérdezettnél is ugyanaz elmondható, mint az előző válaszadóknál. Az egyéb iparágak nagy hatással vannak az állattenyésztőkre. Habár őt nem érinti, olyan mértékben, mert saját maga megtermeli a takarmányozáshoz szükséges mennyiséget az állatok számára.

Egy másik válaszadó úgy véli, hogy a növénytermesztés hatása rendkívüli, hisz megduplázódott a takarmány- és a feldolgozóipari ár. A jelenlegi időjárási viszontagságok tovább rontják a piaci helyzetet, mivel olyan károkat okoznak a termény mennyiségében, amely komoly hatással bír, óriási keresletet generálva ezzel. Ez tovább fokozza az áremelkedést, mert verseny folyik a még felvásárolható takarmányért.

Az ötödik gazda szerint is a növénytermesztés nagyon nagy hatással van az állattenyésztésre. A jelenlegi csillagászati takarmányárak sújtják az ágazatban lévőket. Sajnos az állattenyésztés felvásárlási árai nem követték ezt az emelkedését. A növekvő élelmiszerárak sem a tenyésztőnél, termelőnél realizálódnak, tehát a gazda nem tudja drágábban értékesíteni a hízókat, a malacokat és a szarvasmarhákat.

Az utolsó megkérdezett szintén azt nyilatkozta, hogy a növénytermesztés van legnagyobb hatással az állattenyésztésre. Mivel a gabonaárak alakulása nagyban befolyásolja a takarmányárakat, ami nagy hányadát teszi ki az állattartás költségeinek.

Az összes megkérdezett egyetért abban, hogy a növénytermesztés jelentős hatással van az állattenyésztési ágazatra. Mindannyian a csillagászati takarmányárakat nehezményezték, így sokkal magasabb ráfordítással kell folytatni a tenyésztési munkát, ezzel párhuzamosan azonban a felvásárlási árak nem követik ezt a trendet. Mindez jelentősen megnehezíti a rentábilis gazdálkodást, a legjobban akkor mérsékelhető a probléma, ha maguk tudják megtermeszteni az állattartáshoz szükséges takarmány mennyiséget. Amit a fogyasztó az élelmiszerárak növekedésében észlelt, az sajnos a termelők számára nem jelent bevétel növekedést, hiszen az állattartók nem adják drágábban az értékesíteni kívánt állatot.

Az interjú rámutatott arra is, hogy milyen állategészségügyi szabályokat kell betartaniuk a gazdaságokban, reálisak-e vagy épp túlszabályozottak-e, van-e lehetőségük a szabályrendszer

kialakításában vagy módosításában, a közelmúltban megjelent betegségek milyen hatással voltak a működésükre.

Az emufarm van a legszerencsésebb helyzetben e kérdést illetően, mivel a tulajdonos elmondta, hogy az emunak nincs Magyarországon ismert betegsége, egyedül a karám mérete szabályozott. 2014-ig komolyabb szabályok vonatkoztak tartásukra, ugyanis addig veszélyes állatnak voltak minősítve, így tartásuk engedélyköteles volt. Úgy véli részben az ő munkájának is köszönhető, hogy ma már nem veszélyes állatként vannak kategorizálva. A COVID a tavalyi évben, 2020-ban a határozatok miatt megnehezítette a csibeértékesítést, rengeteg tojást emiatt nem is keltetett ki, mivel nem bírta volna értékesíteni a csibéket. 2021-re viszont rendeződni látja a helyzetet, a piacokat.

A tejelő szarvasmarha tartó gazdaságban a kölcsönös megfeleltetésen belül például a telep zártsága meghatározott. Elhullási napló, gyógykezelési napló, termékenyítési napló vezetése szükséges. Éves oltások megléte: TBC-gümőkór-leukózis mentesség vizsgálat, éves vérvétel. Ezen felül 10 naponta tejminta vétel szükséges. A gazdaságban a „koronás hasmenés” pár évente előfordul, de nem találtak még olyan betegséggel, ami az egész állományt érintette volna, ha mégis lenne ilyen, akkor elkülönítést alkalmaznának. A COVID hatását pedig semmilyen formában nem érzékelték.

A juhgazdaságnál, ha idegen állat kerül be, ami viszonylag ritka, de ha mégis akkor karanténost alkalmaznak, ami előtt és után vérvizsgálatot végeznek. Általában saját tenyésztés van, így ez nem igen fordul elő. Tenyészállat előállításnál, a hímeknél vizsgálat esedékes. 2015-ben kezdte mentesíteni az állományát a maedi-visna kortól, amit 2020-ra sikerült is elérnie. Ez egy olyan betegség, amely lesóványodást eredményez és társult betegség esetén végleges, önmagában viszont nem okoz problémát. Olyan betegségekkel eddig nem találkozott, amely az egész állományt érintené. Ami jellemző az a férgesség, de téli beállítás előtt és a tavaszi kihajtás előtt féreghajtást végeznek. Betegségekre pedig minden esetben vakcináznak. A tavalyi COVID őket sem érintette, ahogy az előző gazdaságot sem.

A következő megkérdezett azt mondta, hogy amióta az influenza nagyon ismétlődő, értendő ez alatt az elmúlt öt év, a baromfi állategészségügy sokkal szigorúbb szabályokat hoz: 2017-ben és 2020-ban is 104 pontos csekk listával lehet betelepíteni, a rátelepítés pedig nem megengedett, ezen felül előzetes szemle szükséges. A sertésnél jelenleg várható a szabályrendszer szigorodása: valószínű, hogy az antibiotikum felhasználást nagyon le fogják korlátozni februártól, de már napjainkban is folynak erről értekezések. Az ő véleményére is hagyatkoznak, mint az első és harmadik gazda esetében, mert a Baromfi Termék Tanács Bizottság tagja. Az állományt a pestis és a madárinfluenza érintette, a COVID pedig a gazdaságot, e három hatása rendkívül negatív volt.

A legkisebb üzemméretű gazdaságnál minden évben állatorvos vesz vért a tenyészállatoktól, ez mind a szarvasmarhákra, mind a sertésekre is igaz. Állománya betegségektől mentes. Nem tartja túlszabályozottnak az ágazatot, fontos a vérvétel és az esetleges kór, vírus, baktérium kiszűrése és megelőzése a nagyobb kár elkerülése érdekében. A sertéspestis miatt alacsonyabbak voltak a felvásárlási árak, mert rossz hírek érkeztek, arról hogy nem fogják felvásárolni a sertést. Azonban ez nem valósult meg. Ő is abban a szerencsés helyzetben van, hogy még nem volt olyan betegség a tenyészetebe, ami az egész állományra fertőző lett volna. Rendszeresen oltva vannak a malacok például Coli ellen. A vakcinázásra nagy hangsúlyt fektetnek és időben oltja az egyedeket.

Az utolsó gazdaságnál szigorú, a hatósági állatorvos és a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal által felügyelt állategészségügyi szabályokat kell betartani a telepen. A tulajdonos úgy gondolja reálisak az intézkedések, tekintve, hogy egyre több betegség jelenik meg világszerte. Azt is elmondta, hogy a szabályokat illetően senki nem kérdezi meg őket. Időközönként szoktak lenni ellenőrzések, ahol a higiénit és az állatjólét betartását, meglétét vizsgálják az erre szakosodott hatósági személyek. Úgy véli minden megjelenő új baktérium és vírus negatív hatással van az állattartásra. A humán betegségek, mint például a COVID gazdaságilag hat negatívan, míg az állatok betegségei az állományra jelentenek fenyegetést. A madárinfluenza rájuk nem volt káros hatással, mivel a telep elhelyezkedését tekintve olyan szerencsés helyzetben van, hogy a térségben körülbelül 10 kilométeres körzetben is csak pusztán egy sertéstelep található, szárnyas egy sem. A gazdaságban figyelnek arra, hogyha látogató érkezik hozzájuk, az ólakba csak védőruha meglétével, és az az előtti fertőtlenítős lábmosó használata után léphet be. Ennek tudatában inkább azt mondta a tulajdonos, hogy a madárinfluenza inkább pozitív hatással bír számukra, ennek oka

pedig az volt, hogy sok baromfitartónak elhullott az állománya így ő több helyre és magasabb áron tudott egyedeket értékesíteni.

Az állategészségügyi kérdések terén nagyon változó válaszokat kaptunk. Különböző gazdaságok, eltérő szabályozással bírnak. Általánosságban elmondható, hogy szinte minden gazdaságnál a vérvizsgálatot fél évenként elvégzik az állományon és az éves oltások is természetesen mindenhol jelen vannak. A karantén módszerét alkalmazzák a gazdaságok, ha idegen állat kerül be, vagy ha betegség észlelhető. A tulajdonosok többsége betarthatónak és megvalósíthatónak tartja ezeket a szabályokat.

4.3. Pályázatokhoz kapcsolódó kérdések kiértékelése

A következő kérdéscsoport a pályázati rendszerről illetve annak a valós életben történő megvalósulásáról kérdezi az interjúalanyokat. Többek között, hogy segítettek-e a vállalkozás fejlesztésében a pályázatok vagy csak önerőből valósultak meg, milyen pályázatokat vesznek igénybe, ezekről honnan szereznek tudomást, hogyan nyújtják be a pályázatokat, mennyire elégedettek a kritériumokkal és megvalósíthatóságukkal, illetve kapnak-e segítséget gazdasági fórumoktól, van-e még esetleg olyan terület, ami véleményük és tapasztalataik szerint támogatására szorulna.

Az első megkérdezett gazda teljes mértékben önerőből hozott létre mindent; amikor a fejlesztéseket csinálta, egyáltalán nem volt támogatott a futómadarak tartása, manapság is nagyon ritkán lehet olyan pályázati kiírással találkozni, mely nem zárja ki az emut, de azoknak is olyan feltétele van, hogy nem igazán érdemes vele foglalkozni kisüzemi méretben. Ezáltal ő semmilyen támogatást nem kap, nem is nyújtott be pályázatot, s nem is tud ilyen fórumról. Elmondása szerint a vállalkozása jövedelmező támogatások nélkül is, ezért nem szeretne foglalkozni ezzel a lehetőséggel. Az sem ösztönző számára, hogy a gazdák körében nagyon vegyes e lehetőségek megítélése.

A tejelő szarvasmarha tartással foglalkozó gazdaságban mindig van fejlesztés: tavaly megvalósult a fejőrobot pályázat. Úgy gondolják, nem lehet megállni a korszerűsítésben, mindig haladni kell. A folyamatos fejlesztési törekvés fedezhető fel a mezőgazdasági termék előállítás folyamatokban, azon belül is az állattenyésztési technológiák egyes elemeiben [4]. Zömében önerőre támaszkodtak, de voltak pályázatok is, melyeket igénybe vettek. Többek között a szénaház létrehozásánál, valamint a robot technológiát is állami forrás segítségével hozták létre. Ezen felül gépbeszerzési pályázati kiírások jellemzőek még esetükben. Gazdaságuk a területalapú-, a gázolaj-, és a tejelő tehéntámogatást pályázza meg. Többnyire igénybe veszik egy pályázati író segítségét, aki kellő szakmai tapasztalattal tud segítségükre lenni. Ők elmondják, céljaikat/ mire szeretnének pályázni a többit pedig szakemberre, bízzák, hiszen ő jobban ismeri az ezekkel kapcsolatos mindennemű feladatot. Nem ismernek fórumot, amely szakmai segítséget nyújtana a gazdálkodók számára, csak a kötelező Kamarai Tagság ismeretes számukra. Véleményük szerint a pályázatok sajnos nem a legjobbak, mert nem azt nézik, mikor mire van szükségük a gazdáknak. A tulajdonosoknak lehet, hogy sokkal nagyobb szüksége lenne olyan dolgokra, amikre nincs is igényelhető, elnyerhető pályázati forrás, még kedvezményes hitelkonstrukció sem. Úgy vélik, ha reális árakon értékesíthetnék az általuk készített termékeket, akkor önerőből kivitelezni tudnák a szükségszerű fejlesztéseket. Ehelyett a jelenlegi rendszerben sokszor olyan beruházásokat eszközölnek, melyek nem feltétlen lennének szükségszerűek, csak hogy ne hagyják veszni a pályázati lehetőségeket.

Harmadik interjúalany válaszai a következők voltak: hozzájárultak a gazdaság fejlődéséhez a pályázatok és mindenkinek azt ajánlja éljen ezzel a lehetőségekkel, mert kell a fejlődéshez és ez manapság már elengedhetetlen. 2003-ban és 2004-ben adta be az első állatjóléti pályázatait, és ahogy egyre több támogatást vettek igénybe, úgy egyre nagyobb volumenűek is lettek. Az első pályázatai 3 millió forint körül voltak, ma már egy 414 milliós beruházás is megvalósulni látszik. Többek között pályázik az állatjóléti támogatásra, állattenyésztésben használatos gépek- és eszközök beszerzésére, telephely felújítási pályázatra. Jelenleg folyamatban van egy napelemes beruházás, emellett épül egy új hodály, amiben teljesen gépi etetés kerül kivitelezésre. Elmondta, hogy sajnos hiába vannak legelői, eljutottak oda, hogy nincs ember, aki a ki és behajtást elvégezné, így szükséges a gépi etetés.

A pályázatokról az alábbi helyeken szerez tudomást: pályázatiírókkal rendszeres kapcsolattartásban van, akik az új lehetőségekről tájékoztatják. A Magyarországi Juhtenyésztő Szövetségben elnökségi tag, innen is tud szerezni aktuális információkat és egyéb szervezetektől, ahol még tag. A benyújtott projekteknél kéri szakember segítségét, úgy véli ez nagyon fontos dolog, mert ő tud mindent a pályázatokról. A kritériumoknál azt mondta, hogy nekik kell alkalmazkodni a pályázati kiírásokhoz, amik néha igencsak ellentmondásosak. Arra a kérdésre, hogy egyéb szervezetektől kapnak-e segítséget a gazdálkodók azt válaszolta, hogy ő nem ismer erre szakosodott fórumot hazánkban. Nem találja hiányosnak a támogatási lehetőségeket, szerinte a 2020-tól kész pályázatokban mindenki, aki akarta megtalálhatta a magának valót, mindenféle összegben lehetett pályázni, inkább azt jelölte meg problémaként, hogy túlgépesítettek a gazdaságok az üzemméreteikhez képest.

A negyedik gazdaságnál is hozzájárultak a pályázatok a fejlődéshez. Mindhárom állatfajnál valósultak meg projektek. 2014-ben épült egy sertés hizlalda, amelyet 2021-ben további férőhellyel bővítettek, így ma már 9000 egyed befogadására képes. Emellett 2019-ben egy 670 fős malactelep létesítése is magvalósult. A kacsá esetében 2012-ben épült egy kacsá szülőpár telep. A libánál korszerű eszközök és gépek vásárlása történt állami finanszírozásból. Volt olyan is, amikor nem várták meg a pályázat kiírást és önerőből valósították meg a fejlesztéseiket. 2021 őszén szeretnének egy takarmánytároló bővítést, takarmánykeverővel együtt megvalósítva. Az állatjóléti támogatást is igénybe veszik a sertés ágazatnál. A kacsánál és a libánál a többség integrációba megy, így az állat jóléti támogatást nem jogosultak igénybe venni. Ennek oka, hogy olyan állatra van mód csak felvenni, amit saját telepen tenyésztenek a gazdálkodók. Minden esetben erre szakosodott cég közreműködésével pályáznak. Az elégedettséggel kapcsolatban így nyilatkoztak: egészen az idei tavaszig elégedettek voltak, de a jelenlegi árrobbanás miatt nem tudják, hogy fog alakulni a már megkezdett, de még függőben lévő projektek megvalósítása. Mivel a pályázatok beadása és elbírálása óta, óriási áremelkedések történtek, így a kapott támogatás mértéke jóval kevesebb, mint az eredeti tervek szerint. Válaszában nem tudott olyan területet megnevezni, ami szerinte további támogatásra szorulna.

A mintában szereplő legkisebb gazdaságnál úgy vélik, hogy a támogatásokból lehetőség van fejlesztésre, de ez csekély a kis gazdaságoknak, elsősorban a közép- és makrogazdaságokat érinti. Jelenleg a húshasznú tehén és területalapú támogatást veszi igénybe. A tervei szerint a mezőgazdasági kisüzem korszerűsítésre meghirdetett pályázatot beadja, amelynél szakember közreműködését kéri, mert a szakmai kritériumoknak való megfelelést leginkább ő tudja biztosítani. Úgy véli, szükséges lenne, ha a korszerű eszközök, gépek beszerzését jobban támogatnák.

Az ötödik gazdaságnál is hozzájárultak a pályázatok a fejlődéshez. Állami finanszírozással valósultak meg a telephez tartozó napelemek felszerelése és ezzel a megújuló energiák használatának bővítése, emellett telepkorszerűsítés néven elnyert pályázatból az üzemhez tartozó takarítógépeket vásároltak. Önerőből korszerűsítették a fűtést, ahol átváltottak bálás fűtésről központi gázfűtésre. A tulajdonos hozzátette, hogy az állatjóléti támogatáson kívül még az egyes betegségek megelőzésével, illetve leküzdésével kapcsolatos támogatásokat veszik igénybe. A pályázatok benyújtása során kérte az erre szakosodott cég segítségét. Elmondása szerint elégedett a kritériumokkal és a megvalósíthatóságukkal is. Úgy véli, van sok fórum a pályázatiíró mellett, akik segítik ebben a témakörben a gazdák sikeres pályázását és működését. Véleménye szerint minden területen támogatják a gazdákat.

A válaszok alapján elmondható, hogy van, aki teljes mértékben önerőből hozta létre a gazdaságát és a további fejlesztéseket is, amíg egyes tulajdonosok részben pályázati forrásból részben pedig önerőből, végzik a gazdaság fejlesztését. Az is látható, hogy elsősorban a nagyobb üzemmérettel rendelkezők fordulnak támogatási lehetőségekhez, a kisebb gazdálkodások pályázati támogatottsága nem annyira jellemző, kivéve a mindenki számára elérhető és könnyen megpályázható uniós, illetve hazai forrásokat, mint például a földalapú- és a gázolaj visszatérítési támogatások. Ezek igénybevételéhez a falugazdászok készségesen rendelkezésére állnak, a segítségük térítésmentes.

4.4. A gazdaságok jövőjét meghatározó kérdések kiértékelése

Az interjú kitért arra is, hogy milyen jövőbeli terveik vannak a gazdáknak, terveznek-e újabb pályázatokat beadni, szeretnék-e bővíteni az állományt vagy szándékoznak-e termőföldet vásárolni. A látogatások során kitértünk arra is, hogy javasolják-e egy fiatalnak/pályakezdőknek, hogy állattenyésztéssel foglalkozzanak.

Az elsőként megkérdezett gazda azt nyilatkozta, hogy egyelőre nincsenek konkrét tervei a jövőre nézve. A kérdésem második felénél a következőket válaszolta: javasolná a fiataloknak, hogy állattenyésztésbe kezdjenek. A lányát is erre bízta, azért, mert az állatok rendkívül szerethetőek, sok mindenre megtanítják az embert és nagyon fontos az, hogy ne csak az anyagiakat nézzük, amikor gazdálkodni kezdünk. Meg kell találnia a szépet a szakmában. A fiatalok más szemmel tekintenek az egész világra, így ők valószínűleg a teljes mezőgazdaságot meg tudnák reformálni.

Következő gazdaságnál az alábbiak hangoztak el: állománybővítést nem terveznek számukra elegendő a meglévő mennyiség. A humán erőforrás rendkívül szegényes, nehéz megfelelő szakembert találni a munka elvégzésére. Termőföldet vásárolni minden áron nem szeretnék, de ha a környéken lenne olyan, amit érdemes megvenni, akkor élnének a lehetőséggel. A meglévő gazdaságot szeretnék szinten tartani és fejleszteni. Mindig van hová fejlődni. Cél, hogy jövedelmezően működjön a gazdaságuk. A két testvér közül az idősebbik az alábbiakat tette hozzá: nem javasolja egy fiatalnak az állattenyésztést, hacsak nem egy működő gazdaság örököse. Ha a nulláról kezdi a gazdaság felépítését és nem szakmai háttérrel rendelkező családból származik, akkor véleménye szerint nem ideális választás. Ha az illető nem szakmabeli, az szerinte nem tesz jót se a gazdaságnak se az ágazatnak. A másik testvér sem javasolja, szerinte az állattenyésztés a mezőgazdaság „nehézipara”.

A juhtenyésztő gazda úgy érzi, hogy a juhtenyésztés a jövőben is megélhetést tud biztosítani azon családok részére, akik ezt a szép hivatást választják. Ehhez viszont szemléletváltásra lenne szükség. Haladni kell a korrallal és fejlődni. Tartástechnológia és takarmányozás terén is, óriási hátrányban vagyunk más ágazatokkal szemben. Ha meg tudunk újulni és élhető jövőképet mutatunk a következő generáció számára, akkor lesz folytatás. Bízunk abban, hogy meg tudja ezt valósítani. Nem tervez a jövőben földet vásárolni, elegendő a jelenlegi mennyiség. Nem szeretné az állománybővítést sem, teljesen megfelelő a meglévő egyedszám. A pályázati kiírásokat a jövőben is folyamatosan figyelni fogja. Ő ajánlja az állattenyésztést, de csak akkor, ha megvannak azok a lehetőségek, amik ehhez szükségesek. Például: föld, legelő. Jelenleg nem az állattenyésztés a legjövedelmezőbb szakma, véleménye szerint.

A Kft. tulajdonosa a következőképp vélekedik: szeretné kihasználni a meglévő támogatási lehetőségeket, továbbá szükséges lenne még a takarmány keverőnél tárolótér bővítés, amely 3000 tonna körüli takarmány- vagy táp alapanyag tárolását tenné lehetővé. Jelenlegi helyzetben nem javasolná az állattenyésztést egy fiatalnak sem, majd 1-2 év múlva esetleg, amennyiben kedvezőbbek lesznek a gazdasági körülmények.

A legfiatalabb interjúalany tervezi pályázat beadását, többek között ebből szeretné az állományt bővíteni, s ennek keretein belül is a tenyészállatokra helyezve a hangsúlyt. Termőföldvásárlásra sajnos nincs lehetőségük a környéken. A fiataloknál a következő az álláspontja csak akkor fogjanak bele, ha megfelelő mennyiségű területtel rendelkeznek. Érti ez alatt a szántót, legelőt. Véleménye szerint a közeljövőben egyre többen fognak felhagyni az állattenyésztéssel, mert az említett takarmányárak növekedésével nagyon sokan nem tudják felvenni a versenyt. A támogatások természetesen valamelyest kompenzálják ezt.

Az utolsó érintett állattartó nem tervez további termőföldvásárlást és állománybővítést sem. Úgy véli, a célnak megfelel ez a mennyiségű termőföld, emellett szerinte nagyon korlátozottak a vásárlási lehetőségei, így örül annak a mennyiségnek is ami jelenleg a tulajdonába van. A csirkék számát illetően, úgy gondolja egyelőre elegendő a jelenlegi egyedszám, tekintve az aktuális árakat, amikor a ráfordítás folyamatosan növekszik, az értékesítés pedig stagnál, vagy éppen csökken. Javasolná egy fiatalnak vagy pályakezdőnek, hogy állattenyésztésbe kezdjen, ha szenvedélyesen szeret az állatokkal foglalkozni.

5. Következtetések, javaslatok

A meglátogatott gazdaságokról elmondható, hogy két gazdától eltekintve a nagyszüleiktől, szüleiktől tanulhatták el a szakma fortélyait, a mezőgazdaságban nőttek fel. Mindegyikükről megállapítható, hogy nem csak megélhetésként tekintenek erre az ágazatra, az állatok iránti szeretet és a kikapcsolódás is viszi őket előre.

Az üzemméreteket tekintve a meglátogatott gazdaságokban a családi gazdaságtól a nagyüzemig terjed a skála. Az összes gazda elégedett a saját üzeme nagyságával, senki nem említette, hogy szeretné az állományát bővíteni, olyanok viszont akadtak, akik vásárolnának termőföldet, ha számukra megfelelő ajánlattal, mérettel, elhelyezkedéssel bírna. Vannak, akik takarmánytermesztést végeznek földeiken, s akad olyan gazda is, aki még értékesíteni is tudta megtermelt terményéből. A saját részre történő termelés a csillagászati árak miatt igen fontos a gazdáknak.

Pályázatokat tekintve a hatból öt gazda ki tudja használni a lehetőségeket, viszont egy gazda számára sajnos eddig nem volt sok lehetőség a pályázásra, habár napjainkban található olyan pályázat, ami nem zárja ki az általa tenyésztett állatfajt, de kisüzemi minőségben sajnos nehézkes a megfelelés. A pályázatok mellett megvalósultak önerőből is projektek az érintett gazdaságokban. Azok között akik, igénybe veszik e lehetőséget megoszlik a vélemény arról, hogy mennyire elégedettek a pályázati rendszerrel; akad köztük olyan, aki teljes mértékben az, azonban kaptam olyan válaszokat is, akik kifogásolhatónak vélik. Ezen felül neveztek meg olyan területeket, ami még támogatásra szorulna. A gazdák a pályázatírókra és cégekre támaszkodnak, a témában érintettek véleménye megegyezik abban, hogy a pályázatírók ismerik legjobban a rendszert, az ő segítségük szükséges a sikerhez. Támogatásokat tekintve szintén ugyanaz a helyzet, mint az előbbieken: hat gazdából öt kap támogatást.

A megkérdezettek mindegyike panaszkodott a rendkívül magas takarmány árakra, amivel párhuzamosan az állattenyésztés értékesítési, felvásárlási árai nem nőnek.

A gazdaságokban nagyon szigorú, az országban előírt szabályokat kell betartaniuk az állattartóknak. Egy gazdaság kivételével nem volt jellemző az egész állományt érintő, pusztító megbetegedés. Ha mégis kisebb betegség ütné fel a fejét, az elkülönítés nyújthat megoldást. A gazdák a folyamatos szabályok betartása mellett vakcináznak, hogy elkerüljék az esetleges betegségeket. Az ágazatban nem lehet túlszabályozottságról beszélni, napjaink járványügyi helyzetét tekintve. Az emberiséget érintő COVID különbözőképpen érintette a gazdaságokat. Voltak olyanok, akiket egyáltalán nem érintett, volt olyan ahol az értékesítés volt nehézkes, s akadt olyan gazdaság is ahol a madárinfluenzával együtt lenullázta a termelést.

A jövőbeni elképzelések változóak voltak. Van olyan gazda, akinek semmilyen terve nincsen, de zömében a meglévő vállalkozás szinten tartását szeretnék elérni.

A gazdák véleménye megoszlik arról, hogy ajánlaná-e egy pályakezdőnek az állattenyésztést, mint kereseti lehetőség. Ennek oka, hogy megfelelő támogató háttér nélkül nagyon nehéz ez az ágazat, olykor még háttérrel is. Ez azért is elkeserítő, mert a mezőgazdaságra az előregedés jellemző, a kormány ezért pályázatokat és képzéseket hirdet a fiatalok számára.

Irodalomjegyzék

- [1] AKI (2020): Agrárstatisztikai zsebkönyv. <https://www.aki.gov.hu/product/agrargazdasagi-statisztikai-zsebkonyv-2020/>
- [2] Apáti F. – Berde Cs. – Blaskó B. – Felföldi J. – Madai H. – Nábrádi A. – Pupos T. – Szénásné Ványi N. – Szöllösi L. – Szűcs I. (2013): Vállalati és ágazati gazdaságtani ismeretek. Debreceni Egyetem, AGTC, Debrecen, 292. ISBN 978 615 5183 52 2
- [3] Csipkés M. – Nagy L. – Szabó K. (2017): Magyarország földhasználatának elemzése rendszerváltástól napjainkig. Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok 12 (1-2): 141-52. . <https://doi.org/10.14232/jtgf.2017.1-2.141-152>.
- [4] Kovács, Imre (2017) Digitális technikai eszközök alkalmazási lehetőségei az állattenyésztésben. Animal Welfare, Etológia és Tartástechnológia, 13 (2), pp. 86-92. DOI <https://doi.org/10.17205/SZIE.AWETH.2017.2.086> ISSN 1786-8440
- [5] KSH (2000): Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/amo7.pdf>
- [6] KSH (2012): <http://www.ksh.hu/mezogazdasag>
- [7] KSH (2014): Magyarország mezőgazdasága, 2013. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gszo/gszo_elozetes_2013.pd

- [8] KSH (2015): Állatállomány. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oma003.html
- [9] KSH (2020): Helyzetkép a mezőgazdaságról 2020. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/2020/helyzetkep_mezogazdasag_2020.pdf
- [10] NAK (2021): Történelmi összefogás a takarmányipar meghatározó szereplői között a NAK alosztályülésen. <https://www.nak.hu/en/szakmai-infok/agazati-hirek/mezogazdasag/103168-tortenelmi-osszefogas-a-takarmanyipar-meghatarozo-szereploi-kozott-a-nak-alosztalyulesen>
- [11] Popp J. – Szakály Z. – Pető K. – Harangi-Rákos M. (2015): A sertésenyésztés helyzete a globális kihívások tükrében. Állattenyésztés és takarmányozás, NAKVI 2015. 64. 3 pp. 207-225.
- [12] Udovecz G. (2004): A hazai állattenyésztés helyzete és fejlődési esélyei. Gazdálkodás 48.évf. 3. sz. pp. 1-12. DOI [10.22004/ag.econ.207877](https://doi.org/10.22004/ag.econ.207877) ISSN 0046-5518
- [13] Valkó G. (2014): A gazdaság szerkezet változása 2000 és 2013 között Gazdálkodás 58. évf. 3. sz. pp. 211-221. DOI [10.22004/ag.econ.201405](https://doi.org/10.22004/ag.econ.201405) ISSN 0046-5518
- [14] Vőneki É. – Papp G. (2008): A magyarországi szarvasmarha- és juhágazat középtávú kilátásai. Gazdálkodás 52. évf. 2. sz. pp. 137-143. DOI [10.22004/ag.econ.57735](https://doi.org/10.22004/ag.econ.57735) ISSN 0046-5518